

»MONTAA» KIELIVIRHEENÄ NÄKYMÄTTÖMÄN KÄDEN JÄLJILLÄ

Virheellisenä pidetty *montaa*-partitiivi oli viime vuosikymmeninä pitkään oikeakielisyydestä kiinnostuneiden huolen aiheena. Muun muassa lukion lehtori Marja Parviainen mainitsi Kielikellossa *montaa*-muodon yhtenä esimerkkinä oman reiviirinsä (so. omien oppilaidensa) sitkeistä virheistä (1985: 11). Vielä kesäkuussa 1994 Erkki Lyytikäinen totesi lukijan innoittamassa pakinassaan (Helsingin Sanomat 16.6.1994), että ainakin toistaiseksi »suomen kieliopin sääntöjen mukaan partitiivi *montaa* on selvästi virheellinen.» Tilanne muuttui kuitenkin pian sen jälkeen. Maija Länsimäki kertoi Kielikellossa (1995/2) suomen kielen lautakunnan hyväksyneen 20.2.1995 *montaa*-partitiivin tiettyin varauksin. Vaikka Kielikellon lukijat asian huomasivat ja esimerkiksi Lyytikäinen viittasi pakinansa myöhemmässä versiossa (1995: 59) muuttuneeseen käytäntöön, kaikki eivät muutosta havainneet. Kevään 1996 äidinkielen aineita sensorina lukenut Taru Kolehmainen ihmetteli Virke-lehdessä (1996/3: 16): »eivätkö opettajat ollenkaan seuraa esim. Kielikellosta, mitä tapahtuu kielenhuollon alalla, kun edelleen alleviivataan huolellisesti ’*montaa*’ – –». Ilmiöön kiinnitti huomiota myös Riitta Eronen (1996/4: 26) lukiessaan saman kevään ylioppilasaineita.

Oman mielenkiintoni *montaa*-muotoon herätti se, että vaikka olin oppinut, että *monta* kirjoitettiin yhdellä *a*:lla, huomasin käyttäväni puheessani *montaa*-muotoa siinä määrin, että minun oli pakotettava itseni kirjoittamaan sana »oikeakielisesti». Kun en oppilailleni-kaan pystynyt asiaa selittämään, halusin saada selville, miksi ja kuinka kauan oman kieltäjäni hyväksymä *montaa*-muoto oli ollut yleiskielessä pannaan julistettuna ja millaisilla ehdoilla ja miksi sen käyttö on nyt hyväksytty.

Tarkastelen artikkelissani ensin *montaa*-muodon esiintymistä vanhimmissa löytämissäni painetuissa lähteissä ja 1910-luvulta lähtien ilmestyneissä kielenoppaissa ja sanakir-

joissa. Mainituista lähteistä käy ilmi, että *montaa*-muotoa on käsitelty aiemmin vain sija-
muotona. Sen sanaluokkaan ja lauseopillisiin tehtäviin ei ole juuri kiinnitetty huomiota.
Todettuani, että kyseessä on kvanttorisanaluokka, pohdin artikkelini pääosassa *moni/monta/montaa*-
sanueen syntaktista esiintymistä itse tekemieni esimerkkilauseiden¹ valossa käyttäen vertailukohtana lukusanoja *yksi* ja *kaksi*. Tarkastelen näin *monta/montaa*-sana-
paria subjektina, objektina, OSMA:na ja kvanttorilauseen jäsenenä sekä *montaa*-muotoa mitan ja määrän partitiivina. Syntaktisten esiintymien perusteella esitän sitten johtopäätökseni ja näkemykseni *montaa*-muodon syntymiseen johtaneista syistä.²

MONTAA-MUODON HISTORIAA PAINETUISSA LÄHTEISSÄ

Montaa kuuluu sanapesyeeseen, jonka nominatiivina on perinteisesti pidetty *moni*-
nominia ja tämän partitiivina muotoa *monta*. *Moni*- ja *monta*-muodosta on runsaasti esi-
merkkejä jo Agricolan teksteissä. Kuten Denison (1957: 121) ja Länsimäki (1995: 18) ovat
todenneet, *montaa*-muotoa ei voi varmasti seurata suomen kirjakielessä 1700-lukua kauem-
maksi varhaisempien kirjoittajien vakiintumattoman ortografian ja lounaismurteiden fo-
nologian vuoksi: »kirjoitusasu *monta* (tai *monda*) saattaa vastata yhtä hyvin ääntöasua
monta kuin *montaa*» (Länsimäki mp.).

Ensimmäiset tunnetut kirjalliset esimerkit *montaa*-muodosta ovat Antti Lizeliukselta
vuodelta 1776: *Wenäjä on sanken iso: se on melkiän kaxi sataa penikulmaa pitkä ja yhtä
montaa lewiä* (1959: 34); *Tämä Waltakunta on Sata ja Wiisi kymmentä Penikulmaa pitkä
ja melkiän yhtä montaa lewiä* (mts. 147).³

Seuraavan vuosisadan puolelta on *montaa*-muodosta esimerkkejä Antero Wareliuk-
selta: – – *waan käy tästä sanomattomasta avaruudesta montaa tuhatta vertaa suurem-
paan avaruuteen* (1855b: 38); *Waikkei täällä pohjaisessa ole aiwan montaa laia Mateli-
oita* (1856: 74); *Edellisiä ei liene juur montaa laulussasi* (1848: 15); *Samalla lailla saa-
newat meitin lastemme lapset nauraa montaa epäluuloa, joita me wielä pidämme pyhinä*
(1848: 24).

Warelius on kiinnittänyt huomiota *monta*-sanueen epätavallisuuteen, sillä hän mainitsee
Tyrvään pitäjän »sanakirjallisten omituisuuksien» joukossa: »*Monta* (nim.) ja *montaa* (os.)
useassa kohtauksessa; toisissa: *moni*, *monta*, niinkuin kirjakielessäkin.» (1855a: 121).

Mielenkiintoinen kuvaus *monta*-sanueesta käydystä keskustelusta on ikuistettu Suo-
malaisen Kirjallisuuden Seuran Kieliopillisen Osaston 2.7.1881 pidetyn kokouksen kes-
kusteluun (Suomi II 15: 222–226). Käsiteltävänä oli kysymys »Saako transitiiwi-verbien
subjekti koskaan olla partitiivissa?» Alustuksen valmistaja, rehtori K. V. Forsman ei ollut

¹ Koska sellaista aineistoa, jota tarvitsin tutkimani asian valottamiseen, ei ollut olemassa, jouduin turvautu-
maan omiin esimerkkilauseisiini. Tutkimukseni toisessa osassa (Branch, tulossa) tulen tarkastelemaan *monta/montaa*-
sanueen syntaksia muun muassa keräämäni murreaineiston pohjalta. Tarvittavissa kohdin teen ver-
tailuja myös lähisukukieliin ja saameen.

² Kiitän parhaimmin Virittäjän nimettömiä lukijoita arvokkaista parannusehdotuksista, jotka toivon osanne-
ni hyödyntää halutulla tavalla.

³ Olen lihavoanut *montaa*-sanan ja siihen verrattavat kvanttorit lainatuissa esimerkkilauseissa ja joissain
muissakin tapauksissa lukemisen helpottamiseksi. Muiden tekemät lihavoinnit olen maininnut erikseen.

itse saapuvilla, mutta hänen esitelmänsä luettiin. Esityksessä mainittiin muun muassa: »On todisteeksi partitiivi-subjektin mahdollisuudesta transitiivi-verbin vieressä erittäin mainittu sana 'monta' substantiivineen. Luulen, ett'ei tätä sanaa sentään sovi laveammin partitiivissa käyttää kuin muitakaan. Ei sanottane: 'monta miestä puhuu siitä'. Mutta jos semmoinen väite hyväksyttäisiinkin, niin ei kumminkaan siitä seuranne muuta, kuin että mainittu sana on laskusanojen tavalla poikkeukseksi luettava.»

Seuranneessa keskustelussa tohtori Jahnssoon totesi muun muassa: »*Monta* sanaa käytetään yltä ympäriinsä subjektina; esimerkiksi 'monta ihmistä niin sanoo'. Alkuaan se ei ole oikein, sillä *monta* on partitiivi, mutta koska se jo on kielemme perehtynyt, niin jääköön olemaan.» Lehtori Godenhjelm puolestaan piti *monta*-sanaa »toisena nominatiivina, sivumuotona tavalliselle *moni* nominatiiville; sentähden *monta* sanaa kävisi transitiivi-verbin subjektina käyttäminen», ja maisteri Porkka kertoi »*monta* sanan Suursaarella jäykistyneen nominatiiviksi, jonka partitiivin *montaa* usein kuulee kansan suusta». Lehtori Godenhjelm »ilmoitti *montaa* muotoa käytettävän muuallakin, varsinkin etelä-Suomessa ja Satakunnassa». Tähän maisteri Hahnssoon totesi: »Tuo muoto on katkaistun murteen ominaisuutta; siellä kuuluu nomin. *mont*, part. *monta*.» Opettajakandidaatti v. Schrowe puolestaan arveli *montaa*-muodon supistuneen muodosta *montakaan*. Keskustelun viimeisen puheenvuoron käytti »Hra Setälä», jonka mielestä »*monta* on erhetys-nominatiivi, syntynyt samoin kuin länsi-Suomessa tavallinen *syltä-sylän-syltää* partitiivista *syltä*, jonka nominatiivi on *syli*.»

Käyty keskustelu aiheutti ehkä sen, että tutkijapiireissä alettiin kiinnittää huomiota *monta/montaa*-sanapariin. Setälä totesi kaksi vuotta myöhemmin: »*Monta* muotoa en ole kuullut transitiivi-verbin subjektina, eikä siihen suuntaan ehdottamiani lauseita ole tavalisesti hyväksytty; tämmöinen *monta* muodon käyttäminen, jos sitä kansankielessä tavataan, kai lieneekin kotoisin jostakin semmoisesta murteesta, jossa kielitunne ei enää pidä *monta* muotoa partitiivina, vaan käsittää sen nominatiiviksi, josta saadaan partitiivi uudelleen päätteän lisäämällä: siis *montaa* – –. *Montaa* muotoa olen kuullut ainoastaan Ruovedessä ja Kurussa, mutta en sittenkään *monta* sanaa transit. verbin subjektina.» (1883: 7.) G. E. Leino mainitsi Lopen murteen tutkimuksessaan: »Epämääräinen *moni* kuuluu usein nominatiivissa *monta*, partitiivissa *montaa* ja vaatii laskusanain tavoin määräämänsä substanttiivin aina partitiiviin pantavaksi; esimerkiksi *siäl on käynny montta miästä; en sentään* (kaupassa) *häviny montakaan markkaa*. Samoin sanotaan *syltä, syllän, syltää* j.n.e., kun mitasta on puhe.» (1887: 282).

Tutkimuksessaan Urjalan, Kylmäkosken ja Akaan murteesta Artturi Kannisto totesi: »Joihinkuihin partitiivimuotoihin on analogisesti liitetty vielä toinenkin partitiivinpäätte. Sellainen on muoto *montaa*.» (1897: 30.) Kannisto pohdiskeli myös, miten tällainen analoginen muoto on syntynyt. Viisi vuotta myöhemmin (1902) hän tarkasteli läntisen Etelä-Hämeen kielimurretta (Suomi III 20: 14) ja antoi esimerkkejä *montaa*-muodostakin. Hän totesi: »Substantiivinen predikaatintäyte on partsiaalinen ja partitiivilla ilmaistava, kun se ilmoittaa aluetta, piiriä, lajia, johon subjekti kuuluu: *Niit on montaa laija virkaa ja montaa laija luantooki(n)* (U).» Esimerkkinä partiaalisesta objektista, jota käytetään, kun tekeminen on jatkuvaa, Kannisto antaa lauseen: *Tää om pitäny montaa taloo jo*. (K).

Omaperäisen teorian *monta/montaa*-sanaparille esitti hieman myöhemmin Heikki Ojansuu: »*ta* johdin esiintyy nähdäkseni myös tutussa pronomiinissa *monta* (esim. *monta*

▷

miestä, m. päivää), jota tavallisesti pidetään partitiivina pronominia *moni*; se on kuitenkin todennäköisesti *ta* johtimella saatu uusi nomin. Partitiivi kuuluu säännöllisesti *montaa*. Näin yleensä suomen länsimurteissa.» (1922: 14, 15). Ainoastaan Ojansuu ei siis pitänyt *monta*-muotoa *moni*-pronominin partitiivina.

MONTA/MONTAA KIELENOPPAISSA JA SANAKIRJOISSA

Moni/monta/montaa-pesye on siis herättänyt tutkijoiden huomiota jo 1850-luvulta saakka. Raja murteiden ja kirjakielen välillä oli 1800-luvulla vielä häilyvä (Häkkinen 2000: 196). Kotikielen Seura perustettiin vuonna 1876. Paunosen mukaan (1976: 334) Seuran alkuvuosien kielenhuoltokeskustelut osoittavat, miten vakiintumatonta silloinen kirja- ja yleiskieli oli. Oikeakielisyyden alalta pidettiin kuitenkin lukuisia alustuksia (mts. 316), ja ongelmallisissa tapauksissa ratkaisuperiaatteena pidettiin kansankielen käytäntöä (mts. 334). Kielenhuollosta siis keskusteltiin. Esimerkiksi K. V. Forsmanin esitelmän edellä siteeratut sanat: »On todisteeksi partitiivi-subjektin mahdollisuudesta transitiivi-verbin vieressä erittäin mainittu sana 'monta' substantiivineen» (SKSKO: 223) viittaavat selvästi siihen, että asia oli ollut esillä jo ennen heinäkuun 1881 kokousta. Käänteenä kielenhuollon kehitykselle Häkkinen (1994: 516) katsoo voitavan pitää E. N. Setälän tuloa suomen kielen ja kirjallisuuden professoriksi. Setälän asenteiden vuoksi etualalle kohosi äännehistoriallinen tutkimus, ja kiinnostus muun muassa oikeakielisyysasioihin väheni. Mutta — edelleen Häkkistä lainatakseni — »kielenhuollonharrastus toipui kuitenkin Setälän antamasta tyrmäysiskusta» (mts. 517). Merkinä tästä oli se, että 1900-luvun alkupuolella alkoi ilmestyä kirjakielen käyttöä varten kielenoppaita.

Ensimmäisenä tälle alalle ennätti K. Cannelin, jonka *Kieliopas* ilmestyi vuonna 1916 ja sitten uusina painoksina vuosina 1917 ja 1924. Näissä ei *monta/montaa*-sanaparia vielä mainittu. Saarimaa julkaisi vuonna 1930 oppaansa *Hyvää ja huonoa suomea*, mutta siinäkään ei *montaa*-sana esiinny. Sitä vastoin Cannelinin teoksen neljännessä painoksessa (1931) todetaan lyhyesti, että *monta* on partitiivimuoto ja *montaa* murteellinen. Herää kysymys, miksi *montaa* pulpahti yhtäkkiä esille? Edellä on käynyt ilmi, että *montaa*-muotoa esiintyi murteissa — etupäässä länsimurteissa, mutta näissä jopa kaakkoishämäläisen murrealueen edustalla sijaitsevalla Suursaarella saakka. Alkoiko *montaa*-muoto tässä vaiheessa, siis 1930-luvulla, levitä myös yleiskieleen vai tiukkeniko kielenhuoltajien normatiivinen ote?

Seuraava löytämäni maininta *montaa*-muodosta on E. A. Saarimaan *Kielenoppaasta* (1947: 36): »*Montaa* on väärä partitiivimuoto, joka esiintyy usein esimerkiksi lausetavassa *ei montaakaan kertaa*. Muodossa on kaksi päätettä peräkkäin; *monta* on jo partitiivi ja siis riittää.» *Kielenoppaan* kolmannessa painoksessa (1955) ja sitä seuraavissa viidessä painoksessa sana »väärä» on korvattu »murteellisella», mutta muuten sanoma on sama. Kettunen ei tunnetusti aina hyväksynyt Saarimaan tiukkaa linjaa (vrt. esim. Rintala 1998: 59), mutta tässä kohden hän oli samaa mieltä kollegansa kanssa. *Hyvää vapaata suomea* -teoksen liitekirjassa *Suomen kielen ohjesanastoa* (Kettunen 1949: 81) *montaa* todetaan »murteelliseksi». Miltei Saarimaatakin jyrkemmältä vaikutti Pulkkinen todetessaan: »*Moni*-pronominin partitiivi kuuluu aina *monta* (väärin siis *ei montaa kertaa*)» (1967: 67).

Suomen Akatemian kielilautakunnassa esitti professori Lauri Hakulinen joulukuussa 1963 harkittavaksi, olisiko partitiivi *montaa* hyväksyttävä yleiskieleen, koska se selventäisi ilmausta: »Jos joku haluaa katsoa *montaa* sivua, niin se on jo hankalaa lukulaitetta käyttäen.» (KLP 1). Toimiston johtaja sai tehtäväkseen tutkia asiaa. Alustus *monta – montaa* -kysymyksestä pidettiin seuraavassa kokouksessa (25.2.1964). Tuloksena seuranneesta keskustelusta oli, ettei *montaa*-muotoa hyväksytty kirjakieleen. Jostakin syystä päätös jäi merkitsemättä pöytäkirjan koneella kirjoitettuun versioon, ja kokouksen sihteeri Matti Sadeniemi on lisännyt käsin kirjoittamalla huomautuksen kielteisestä päätöksestä. (KLP 2; vrt. Länsimäki 1995: 21). Huomautuksessa mainitaan, että asia oli esillä myös Kotikielen Seuran kokouksessa ja »tulos oli sama». Ei oltu siis valmiita *montaa*-muotoa hyväksymään, mutta ainakin asiasta kannatti jo keskustella. Kuitenkin vielä vuoden 1971 Kielikellossa (4: 16) Sadeniemi totesi, ettei useissa murteissa käyttöön otettua *montaa*-partitiivia ole hyväksytty yleiskieleen.

Saarimaan *Kielenoppaan* 8. painos ilmestyi vuonna 1971. Seuraavien kolmen vuosikymmenen aikana ilmestyneet kielenoppaat ja oikeinkirjoitussanakirjat ovat tuominneet *montaa*-muodon melko yksimielisesti. Näin ainakin Vornanen (1973: 61), Kontinen (1978: 46), Ikola (1986: 28), Itkonen (1982: 262), Pirkko Leino (1991: 334), Nurmi ym. (1992: 378), Vornanen (1992: 114) ja Iisa ym. (1994: 173). Jopa deskriptiivinen kielioppikin on todennut muodosta: »the double partitive *montaa* (many-par-par) often wrongly used nowadays» (Sulkala ja Karjalainen 1992: 266). Myös NS:n (1951–1961 III: 509) kantaa voi pitää *montaa*-muotoa vierovana ainoan siitä annetun esimerkin perusteella: *Hän puhuu m:ta [+montaa] kieltä*. PS:n (1992 II: 226) suhtautuminen on jo myönteisempää: »esim. *Puhua montaa* [paremmin: *useaa*] kieltä. *Ei montaakaan* [paremmin: *montakaan*] kertaa.» Kielilautakunnan hyväksyttyä *montaa*-muodon maininta tästä esiintyy ainakin Itkosen teoksen uudessa painoksessa (Itkonen 2000: 253).

Kielenoppaiden ja sanakirjojen sana-artikkeleita lukiessa huomio kiintyy kahteen seikkaan. Ensinnäkin: mikä ero on »väärällä» ja »murteellisella» muodolla? Onko sanoilla jonkinlainen vivahde-ero? Molemmat on kuitenkin katsottu sopimattomiksi kirjakieleen. Toinen huomiota kiinnittävä seikka on se, että useimmat oppaat antavat esimerkkinä *montaa*-muodon virheellisestä käytöstä jonkin irrallisen fraasin. Tavallisin on *ei monta(a) kertaa*. Vain harvoin esimerkkinä on kokonainen virke, eikä *monta/montaa*-sanaparin syntaktiseen rooliin ole tavallisesti kiinnitetty huomiota.

Oikeakielisyysanakirjojen ja kielenoppaiden artikkelit ovat yleensä mahdollisimman lyhyitä, koska teoksista ei haluta tehdä liian laajoja. Nykysuomen sanakirjaa arvioidessaan Sadeniemi totesi (1952: 6), miten vaikeaa on luoda kaikkia miellyttäviä ja tyydyttäviä sana-artikkeleita. Suuri yleisö haluaa normeja ja haluaa pelkästään tietää kertakaikkisen ratkaisun: »niin tai näin». Siksi selitysten ei tarvitse olla pitkiä. Kommentoidessaan Cannelinin *Kieliopasta* Sadeniemi totesi (1968: 25) Cannelinin olleen nimenomaan sanakirjantekijä, joka teoksessaan kiinnittää huomiota yksinomaan sanojen oikeinkirjoitukseen, äänneasuun ja johtoon, eikä lainkaan lauseopillisiin seikkoihin. Aivan samoin on usein laita myöhemmin ilmestyneissä kielenoppaissa ja sanakirjoissa. Tuntuukin todennäköiseltä, etteivät kaikki oppaiden laatijat ole itse paneutuneet pohtimaan *montaa*-muodon virheellisyyden syitä vaan ovat pikemminkin toistaneet esimerkiksi Saarimaan käsitystä asiasta. Saarimaan *Kielenopas* kuului tunnetusti vuosikausia suomen kielen opiskelijoiden perusteoksiin, ja kuten Rintala on todennut, sen »jälkivaikutus on jatkunut pit-

▷

kään ja jatkuu edelleen niiden ihmisten asenteissa, jotka ovat nuorina omaksuneet sen edustaman puhdaskielisyyssajattelun.» (1998: 58).⁴

Laajimmin *monta/montaa*-sanaparin problematiikkaa on käsitellyt Länsimäki seikkaeräisissä artikkeleissaan, jotka ovat ilmestyneet Kielikellossa (1983/1: 6–11; 1995/2: 18–22). Siinä muodossa kuin uusi normi on esitetty (Länsimäki 1995: 22), se ehkä selvittää *montaa*-muodon käytön syntyperäiselle lukijalle, jolle *Kielikello* on ensisijaisesti tarkoitettu, mutta esimerkiksi suomea opiskelevalle ulkomaalaiselle ei luultavasti ole paljon hyötyä määritelmästä: »*montaa*-muoto hyväksytään yleensä silloin, kun partitiivisuuden osoittaminen on ymmärrettävyyden kannalta tarpeen» (mp.).

Montaa-muodon kritisoijat — »kielihygieenikot» Larjavaaran sanoin (1988: 489) — ovat siis nähneet sanan irrallisena, virheellisenä sijamuotona: pleonastisena partitiivina. Hylkimistä on perusteltu sillä, että *montaa* »on epäsäännöllinen ja sotii siten kielen johdonmukaisuutta vastaan» (Länsimäki 1995: 20; Ikola 1986: 28). Kritiikki perustuu oletukseen, että *monta* on *moni*-sanana partitiivi. Toisaalta *monta* on jo pitkään tunnistettu nominatiivimuodoksi. Warelius (1854: 121) mainitsi *monta*-sanana tyrvääläisenä erikoisuutena, nominatiivina *moni*-nominatiivin ohella. Vuoden 1881 keskustelussa lehtori Godenhjelm piti *monta*-sanaa »toisena nominatiivina, sivumuotona *moni*-sanalle» ja maisteri Porkka nominatiivina (Suomi II 15: 224). G. E. Leino totesi pari vuotta myöhemmin (1887: 282): »Epämääräinen *moni* kuuluu usein nominatiivissa *monta* –». Myös monet myöhemmät tutkijat ovat todenneet *monta*-muodon nominatiivisen käytön. Paitsi sijamuotona sanaa voidaan tarkastella myös sanaluokkana ja lauseenjäseneränä.

MONI/MONTA-SANOJEN SANALUOKKA

Vuoden 1881 kokouksen osanottajat puhuivat *monta*-muodosta tai *monta*-sanasta. Useat myöhempien kielioppaiden ja oikeakielisyyssanakirjojen tekijät (Cannelin 1931: 76; Saarimaa 1947: 36; Kettunen 1949: 81; Konttinen 1978: 46; Ikola 1986: 28; Itkonen 1982: 262; Pirkko Leino 1991: 334; Iisa ym. 1994: 173) puhuvat *monta*-muodosta *moni*-sanana partitiivina mainitsematta sanaluokkaa. Ojansuu (1922: 14), Pulkkinen (1967: 67) ja Länsimäki (1983: 6; 1995: 18) sekä PS puhuvat *moni*-pronominiesta. Indefiniittipronominimitystä käyttävät Vornanen (1992: 114) ja NS (III: 509); viimeksi mainittu esittelee sekä pronominin adjektiivista että substantiivista käyttöä samoin kuin PS:kin (1992: 226). Myös *Suomen kielen sanakirjassa* (Nurmi ym. 1992: 378) puhutaan »pronominiesta, jota käytetään adjektiivin ja substantiivin tavoin.» Useimmista tavallisista kieliopeista *moni/montaa* löytyy indefiniittipronominien kohdalta.

Syy terminologian vaihtelevuuteen piilee siinä, että sanaluokkien välinen syntaktinen raja ei ole läheskään aina selvä. Monet indefiniittipronomininit ovat pronominin ja adjektiivin rajamailla, ja lisäksi niillä voi olla substantiivista käyttöä. Jotkut yleensä indefiniittipronomineiksi luokitellut sanat, kuten *monta*, ilmaisevat lukusanojen tavoin määrää (Hakulinen ja Karlsson 1979: 81). Käsitellessään lukusanoja Hakulinen ja Karlsson toteavat niiden erottuvan selvemmin omaksi luokakseen syntaktisin perustein: »niiden jäljessä oleva

⁴ Huvittava todiste Saarimaan oppaan tärkeydestä on Eeva Tenhusen romaanissa *Mustat kalat*, jossa yksi suomen opiskelijoiden tavallisimmin toisiltaan lainaamista tavaroista on villapuseron ja korkkiruuvien ohella »Saarimaa» (1964: 12).

substantiivi on joko yks. partitiivissa (*kaksi tyttöä*) tai sitten lukusana kongruoi substantiivin kanssa sijassa (*kahdelle tytölle*). Toiseksi lukusana voi paitsi esiintyä yhdessä substantiivin kanssa myös muodostaa yksin NP:n (*Tähän tarvitaan kaksi*)» (mp.).

Selventääkseen indefiniittipronominien perinteistä luokittelua Hakulinen ja Karlsson ovat päätyneet esittämään (Karttusen ehdottamaa) niin sanottua kvanttoreiden sanaluokkaa, joka voidaan jakaa viiteen syntaktiseen alaryhmään. Näissä *lukusanakvanttoreihin*, »jotka kieliopillisissa sijoissa esiintyessään vaativat substantiivinsa partitiiviin ja muissa sijoissa kongruoivat», voidaan laskea muun muassa *monta*. *Lukumääräkvanttoreihin*, joiden merkitys on monikollinen ja muoto yksiköllinen ja jotka kongruoivat pääsanansa kanssa, kuuluu muun muassa *moni*. *Monikollisiin kvanttoreihin*, joilla on säännöllinen monikollinen kongruenssitaivutus, kuuluu muun muassa *monet* (mts. 82).⁵

Kun *moni* ja *monta* osoittautuvat käyttäytymiseltään erilaisiksi, herää kysymys, mikä näiden kvanttoreiden syntaktinen rooli on?

MONTA/MONTAA LAUSEENJÄSENEENÄ

Monta esiintyy useimmiten lukusanojen tapaan kvanttorilausekkeessa, jossa sitä seuraa substantiivi, esimerkiksi *monta miestä /monta kertaa*. Nominatiivi- ja akkusatiivitapauksessa lukusanaa tai kvanttoria pidetään yleensä pääsanana ja NP:tä sen partitiiviattribuutina. (Hakulinen ja Karlsson 1979: 145.) Näin *monta* voi esiintyä lauseessa subjektina, objektina, objektinsijaisena määrän adverbiaalina eli OSMA:na sekä kvanttorina kvanttorilauseeessa (viimeksi mainitusta ks. Hakulinen ja Karlsson mts. 99). Lisäksi esiintymismahdollisuuksina on mainittava mitan ja määrän partitiivi (*partitivus mensurae*). Tarkastelen seuraavassa *monta/montaa*-sanaparin käyttäytymistä mainituissa tehtävissä itse tekemieni esimerkkilauseiden avulla. Käytän vertailukohtana lukusanoja *yksi* ja *kaksi* sekä lukumääräkvanttoria *moni*. Väitteet muotojen »oikeudesta» perustuvat nimenomaan omaan kielitajuuni.⁶

Suomen lausetyyppien kuvaus on herättänyt paljon pohdintaa usean vuosikymmenen aikana (vrt. esim. Hakulinen ja Karlsson mts. 93–100). Käytän tässä karkeaa jakoa intransitiivi- ja transitiivilauseisiin, koska aiheeni kannalta tarkempi jako ei näytä tarpeelliselta.

MONTA/MONTAA SUBJEKTINA

Intransitiivilauseen subjektina

Suomen subjektin sijat ovat tavallisesti nominatiivi ja partitiivi. Nominatiivi on subjektin perussija (Hakulinen ja Karlsson 1979: 166), jolla ilmaistaan jaotonta kokonaisuutta ja määräästä paljoutta (Itkonen 1974: 202). Lauseissa (1)–(4) on kyse kokonaisista kakuista

⁵ *Monet*-kvanttori jää tutkimukseni ulkopuolelle.

⁶ Tähdellä merkityt esimerkit ovat intuitioni vastaisia. Kielitaju perustunee tällaisessa tapauksessa suurelta osin lapsuudessa omaksuttuun kielimuotoon. Tästä aiheutuivat todennäköisesti muun muassa alussa mainitsemani lehtori Parviaisen (1985: 9, 11) ongelmat hänen yrittäessään kitkeä Savitaipaleella *montaa*-muotoa siihen tottuneiden oppilaiden aineista. Omalta kohdaltani pidän ratkaisevina kaakkoishämäläisellä murrealueella vietettyjä kasvuvuosia 6–14-vuotiaana. Tästä enemmän: Branch, tulossa. (*Montaa*-muodon levinneisyydestä vuoteen 1940 mennessä ks. Kettunen 1940: kartta 99.)

ja subjekti (lukusana/kvanttori) on nominatiivissa. Partitiivisubjekti voi esiintyä myöntölauseessa, kun se viittaa »jaollisen tarkoitteen tarkemmin rajaamattomaan eli epämääräiseen paljouteen» (Hakulinen ja Karlsson mts. 166). Esimerkeissä (5)–(8) subjekti on partitiivissa, koska se ilmaisee epämääräistä tai rajaamatonta osaa jaollisesta tarkoitteesta. (3) paljastaa, ettei *moni*-kvanttori sovi subjektiksi tällaiseen lokaalis-alkuiseen eksistentiaalilauseeseen. (7) osoittaa, että *monta kakkua* koetaan tässä kokonaisiksi kakuiksi. (4) ja (8) vastaavat oikealla tavalla lauseita (2) ja (6). *Monta*-kvanttori on siis lauseessa (4) nominatiivin roolissa, ja sen rinnalle kielen systeemipakko vaatii kvantitatiivista eroa ilmaisemaan partitiivimuodon *montaa* (Itkonen 1975a: 44; Larjavaara 1988: 489).

Lukusana/kvanttori nominatiivissa Lukusana/kvanttori partitiivissa

(1) <i>Pöydällä on yksi kaku.</i>	(5) <i>Pöydällä on yhtä kakkua.</i>
(2) <i>Pöydällä on kaksi kakkua.</i>	(6) <i>Pöydällä on kahta kakkua.</i>
(3) <i>*Pöydällä on moni kaku.</i>	(7) <i>*Pöydällä on monta kakkua.</i>
(4) <i>Pöydällä on montaa kakkua.</i>	(8) <i>Pöydällä on montaa kakkua.</i>

Sisällöltään kielteisten tai epälevien intransitiivilauseiden subjekti on tavallisesti partitiivissa vastaavan myöntölauseen subjektista riippumatta (Hakulinen ja Karlsson 1979: 269; Ikola 1986: 133). Näin esimerkit (9)–(12) ovat sekä myöntölauseiden (1)–(4) että (5)–(8) kielteiset vastineet. Kieltolauseissa myöntölauseiden määräinen–epämääräinen vastakohta häviää. (4)- ja (8)-lauseiden kielteiseksi vastineeksi kielitaju vaatii (12)-lauseen (Itkonen 1975a: 44). Kielteisen lauseen partitiivisubjektista oli edellä esimerkki Wareliukselta: *Waikkei täällä pohjaisessa ole aiwan montaa laia Matelioita* (1856: 74).

Lukusana/kvanttori partitiivissa kielteisessä lauseessa

- (9) *Pöydällä ei ole yhtä kakkua.*
 (10) *Pöydällä ei ole kahta kakkua.*
 (11) **Pöydällä ei ole montaa kakkua.*
 (12) *Pöydällä ei ole montaa kakkua.*

Lauseissa (13)–(16) subjekti (kvanttori) on nominatiivissa, koska kyse on jaottomasta tarkoitteesta, jonka olemassaolo todetaan. Esimerkeissä (17)–(20) jaoton subjekti on partitiivissa, koska sen olemassaolo kielletään. (15) ja (19) eivät tunnu »oikeilta». Lauseen (16) nominatiivinen *monta*-subjekti vaatii parikseen lauseessa (20) partitiivin *montaa* (Länsimäki 1983: 8; 1995: 20).

Lukusana/kvanttori nominatiivissa Lukusana/kvanttori partitiivissa

(13) <i>Tiellä kulkee yksi mies.</i>	(17) <i>Tiellä ei kulje yhtä miestä.</i>
(14) <i>Tiellä kulkee kaksi miestä.</i>	(18) <i>Tiellä ei kulje kahta miestä.</i>
(15) <i>*Tiellä kulkee moni mies.</i>	(19) <i>*Tiellä ei kulje montaa miestä.</i>
(16) <i>Tiellä kulkee montaa miestä.</i>	(20) <i>Tiellä ei kulje montaa miestä.</i>

Olen edellä käyttänyt esimerkkilauseita, jotka alkavat paikanmääreellä. Subjektin siirtäminen alkuasemaiseksi ei näyttäisi vaikuttavan *monta/montaa*-kvanttoreitten muotoon mutta kylläkin niiden käyttöyhteyteen, kuten seuraavat lauseet osoittavat:

- (4) *Monta* kakkua on pöydällä. (8) *Montaa* kakkua on pöydällä.
 (16) *Monta* miestä kulkee tiellä. (20) *Montaa* miestä ei kulje tiellä.

Sanajärjestyksen muuttaminen aiheuttaisi suurimman muutoksen lauseissa (3) ja (15), joista tulisi kieliopillisesti oikeita. (*Moni* kakku on pöydällä / *Moni* mies kulkee tiellä). Mainituissa lauseissa korostuisi silloin *moni-* ja *monta-*kvanttorin välinen merkitysero, johon palaan lyhyesti tuonnempana (ks. lukua *Monta*-sanueen lauseoppia, s. 207).

Transitiivilauseen subjektina

Kuten edellä kävi ilmi, *monta*-kvanttorilla on intransitiivilauseessa subjektina ollessaan nominatiivin rooli, ja sitä vastaavaksi partitiiviksi on syntynyt *montaa*-muoto. Transitiivilauseessa tilanne on ongelmallisempi. *Monta*-kvanttori ei ole äskettäinen ilmiö transitiivilauseen subjektina. Denison (1957: 131–132) pitää todennäköisenä, että tietyt vanhan kirjakielen *monda/monta*-esiintymät ovat esimerkkejä transitiivilauseessa esiintyvistä partitiivisubjektista. 1700-luvun puolelta on Gananderin sanakirjassa ainakin yksi tällainen lause: *sitä on monda mjestä mjelitellyt* ’mongen har haft lust därtill, haft det i sinnet’ (1997: 14941). Myös Wareliuksella on esimerkki tästä: *Kuinka monta huonekuntaa kaipaava jo yhtä, mikä kahta, mikä useampaa niistä nuorista, joiden elämä wasta alwulla oli!* (1861: 75).

SKS:n vuoden 1881 kokouksessa esitelmän aiheena oli nimenomaan »Saako transitiivi-verbin subjekti koskaan olla partitiivissa?». Kokouksessa mielipiteet siitä, voidaanko *monta* hyväksyä transitiivilauseen subjektiksi, vaihtelivat (SKSKO: 224–226; ks. sivua 194). Esimerkiksi Jahnsson totesi, että vaikka *monta* on alunperin partitiivi, se on »jo kieleemme perehtynyt, niin jääköön olemaan». Jahnsson oli jo aikaisemmin kieliopissaan (1871: 163) kiinnittänyt huomiota *monta*-muodon esiintymiseen transitiivilauseessa todetessaan: »Den sednare formen [i.e. *monta*] plägar äfven användas i de fall, i hvilka nominat. är den regelrätta, t.ex. *Monta miestä on sen nähnyt*: många män hafva sett detta; *Siellä kohtaa sinua montavastusta* (l. *monet vastukset*): der möta dig många svärigheter.»

Vuoden 1881 kokouksen jälkeen tutkijat kiinnittivät aivan selvästi huomiota partitiivisubjektin mahdolliseen esiintymiseen transitiivilauseissa. Setälä mainitsi, ettei hän Koillis-Satakunnan kansankieltä tutkiessaan ollut kuullut *monta*-muotoa transitiiviverbin subjektina ja lisäsi: »eikä siihen suuntaan ehdottamiani lauseita ole tavallisesti hyväksytty» (1883: 7). Latvala tarkkaili, pitikö Setälän kieliopin subjektisääntö paikkansa Pohjois-Savon murteessa ja mainitsi tavanneensa vain Maaningalta yhden lauseen, jossa transitiivilauseen subjekti oli partitiivissa: *Monta miestä siinä taetaa suurija töetä tehä* (1899: 7).

Koska kielenoppaat ja oikeakielisyysanakirjat ovat kiinnittäneet *monta*-sanankohdalla huomiota lähinnä *montaa*-partitiivin virheellisyyteen, niissä on harvoin mainintaa transitiivilauseessa esiintyvistä partitiivisubjektista. NS (III: 509) antaa esimerkkilauseen *M:ta miestä* [*>moni mies*] *menetti henkensä*, jossa on siis hakasuluissa annettu suositeltu muoto korvaamaan virheellistä partitiivisubjektia. Itkonen kiinnitti *Kielioppaassaan* (1982: 262; 2000: 253) huomiota virheelliseen subjektiin todetessaan, että »tätä on yrittänyt *monta* miestä» ei ole mahdollinen, koska »lause on transitiivinen eikä ilmaise olemassaoloa; siksi sanotaan *tätä on yrittänyt moni mies* t. *tätä ovat yrittäneet monet miehet*». PS (II: 226)

▷

antaa yhden esimerkin korjattavasta partitiivisubjektillisestä transitiivilauseesta: *Monta hakijaa täyttää* [pitää olla: moni hakija täyttää, monet hakijat täyttävät] *vaatimukset*.

E. N. Setälän kielioppi toteaa: »Subjekti esiintyy aina kokonaissubjektina, jos predikaatti on transitiiviverbi tai verbi predikaatintäyteen yhteydessä» (1973: 11). Setälän säännön mukaan transitiivilauseen subjekti ei siis voi olla partitiivissa, eikä normatiivinen kielioppi hyväksy sitä vielääkään (Heinonen ja Koivisto 1998: 7). Kuten on usein todettu (esim. Penttilä 1956: 31; Ikola 1964: 21; Yli-Vakkuri 1979: 156; Heinonen ja Koivisto mp.; Huomo 1999: 32), partitiivisubjekteja esiintyy kuitenkin objektillisissa lauseissa sekä puheessa että painetussa tekstissä. Erityisesti Yli-Vakkuri on pohtinut tätä kysymystä (mts. 155–192) ja todennut tekemänsä kokeen perusteella muun muassa, että »indefiniittisen lukusanan sisältävä partitiivisubjekti hyväksytään kernaammin kuin kvantiteetin suhteen merkitsemätön partitiivisubjekti» (mts. 174). Tämä selittää, miksi *monta*-subjektilliset lauseet tuntuvat usein »miltei» oikeilta (esim. *Monta miestä lukee aamuisin lehteä*.)

On mielenkiintoista, että vaikka *monta*-kvanttorilla on intransitiivilauseen subjektina täysin nominatiivin rooli, transitiivilauseessa se taistelee vielä oikeudestaan subjektin tehtävään. Heinosen ja Koiviston artikkelin sanoin tässä »elävä kielenkäyttö hankaa yleiskielen normia vastaan» (1998: 8). Kun *monta*-kvanttoria ei hyväksytä transitiivilauseen subjektiksi, *montaa*-muoto ei luonnollisesti tule kysymykseenkään tällaisessa asemassa.

MONTA/MONTAA OBJEKTINA

Suomen objektin sijat ovat akkusatiivi (kokonaisobjekti) ja partitiivi (osaobjekti). Yksikön akkusatiivi on (muutamia pronomineja lukuun ottamatta) *n*-päätteinen (genetiivin kaltainen) tai päätteetön (nominatiivin kaltainen). *Yhtä* lukuun ottamatta lukusanojen yksikön akkusatiivi on kuitenkin nominatiivin kaltainen, esimerkiksi: *Näin tiellä kaksi miestä*.

n-päätteinen akkusatiivi/partitiivi

Lukusana/kvanttori akkusatiivissa Lukusana/kvanttori partitiivissa

(21) *Pekka lukee yhden kirjan.*

(22) *Pekka lukee kaksi kirjaa.*

(23) **Pekka lukee monen kirjan.*

(24) *Pekka lukee monta kirjaa.*

(25) *Pekka lukee yhtä kirjaa.*

(26) *Pekka lukee kahta kirjaa.*

(27) **Pekka lukee monta kirjaa.*

(28) *Pekka lukee montaa kirjaa.*

Lauseissa (21)–(24) on kokonaisobjekti, koska tekeminen suoritetaan loppuun eli toiminta on resultatiivista ja/tai se kohdistuu koko tarkoitteeseen. (25)–(28)-lauseissa tekemistä ei suoriteta loppuun eli toiminta on irresultatiivista ja/tai se kohdistuu vain tarkoitteen osaan; siksi objekti on partitiivissa. (23) osoittaa, ettei *moni*-kvanttorilla ole *n*-päätteistä akkusatiivia (NS III: 509; Tuomikoski 1978: 40; Hakulinen ja Karlsson 1979: 150; Vilkuna 1996: 215–216). Lauseessa (27) *monta*-muoto tajutaan kokonaisobjektiksi, so. akkusatiiviksi eikä partitiiviksi. (24)-lauseen *monta* vaikuttaa akkusatiivilta, joka vaatii

parikseen esimerkkilauseen (28) *montaa*-partitiivin (Itkonen 1975a: 44). *monta*-akkusatiivin rinnalle tarvitaan siis *montaa*-partitiivi selventämään eroa toisaalta resultatiivisen ja irresultatiivisen toiminnan ja toisaalta määräisen ja epämääräisen tarkoitteen välillä.

Lukusana/kvanttori akkusatiivissa Lukusana/kvanttori partitiivissa

(29) <i>Miehet söivät yhden kakun.</i>	(33) <i>Miehet söivät yhtä kakkua.</i>
(30) <i>Miehet söivät kaksi kakkua.</i>	(34) <i>Miehet söivät kahta kakkua.</i>
(31) * <i>Miehet söivät monen kakun.</i>	(35) * <i>Miehet söivät monta kakkua.</i>
(32) <i>Miehet söivät montaa kakkua.</i>	(36) <i>Miehet söivät montaa kakkua.</i>

(29)–(32)-lauseissa objekti on akkusatiivissa, koska toiminta on kohdistunut jaolliseen tarkoitteeseen kokonaisuudessaan, toisin sanoen kakut on syöty kokonaan ja toiminta on päättynyt. (33)–(36)-lauseissa objekti on partitiivissa, koska tekeminen on kohdistunut jaollisen tarkoitteen rajoittamattomaan, epämääräiseen osaan eikä toiminta ole johtanut tulokseen (ts. kakkua on vielä jäljellä). Samoin kuin edellä lauseissa (23) ja (27), esimerkeissä (31) ja (35) *monen* ja *monta* eivät vastaa kielitajua, vaan lauseen (32) *monta* tuntuu akkusatiivilta, joka vaatii partitiivikseen *montaa*-muodon (36) (Itkonen 1975a: 43–44; Länsimäki 1995: 20). Kannistolla (1902: 14) on Kylmäkoskelta esimerkki irresultatiivisen toiminnan aiheuttamasta *montaa*-objektista: *Tää om pitänyim montaa taloo jo.*

Koska suomessa objekti on kielteisessä lauseessa aina partitiivissa, kieltolauseessa kumoutuu sekä totaalis-partiaalinen että resultatiivis-irresultatiivinen oppositio. Näin kielteisen lauseen objekti jättää avoimeksi sen, onko toiminta loppuun suoritettua vai ei ja kohdistuuko toiminta tarkoitteeseen kokonaisuudessaan vai vain osaan sitä:

(37) <i>Luin yhden kirjan / yhtä kirjaa.</i>	(40) <i>En lukenut yhtä kirjaa.</i>
(38) <i>Luin kaksi kirjaa / kahta kirjaa.</i>	(41) <i>En lukenut kahta kirjaa.</i>
(39) <i>Luin monta kirjaa / montaa kirjaa.</i>	(42) <i>En lukenut montaa kirjaa.</i>

Esimerkki (42) on kielteinen vastine molemmille lauseille *Luin monta kirjaa* ja *Luin montaa kirjaa*. G. E. Leinolla on Lopelta esimerkkilause, jossa *montaa* esiintyy kielteisen lauseen objektina: *En sentään (kaupassa) hävinny montakaan markkaa* (1887: 282).

Irresultatiivisen verbin objektina

Perusluonteeltaan irresultatiivisten verbien objekti on aina partitiivissa. Näiden verbien ollessa kyseessä myöntölauseessa ei siis ole akkusatiivi-partitiivi-oppositiota:

(43) <i>Ajattelin yhtä asiaa.</i>	(47) <i>En ajatellut yhtä asiaa.</i>
(44) <i>Ajattelin kahta asiaa.</i>	(48) <i>En ajatellut kahta asiaa.</i>
(45) * <i>Ajattelin monta asiaa.</i>	(49) * <i>En ajatellut monta asiaa.</i>
(46) <i>Ajattelin montaa asiaa.</i>	(50) <i>En ajatellut montaa asiaa.</i>

(45)-lauseen *monta* tuntuu akkusatiivilta, kun taas esimerkin (46) *montaa* vaikuttaa odotuksenmukaiselta muodolta. Warelius käytti *nauraa*-verbiä irresultatiivisesti: *Samalla lailla saanewat meitin lastemme lapset nauraa montaa epäluuloa, joita me pidämme pyhinä* (1848: 24).

▷

Päätteetön akkusatiivi esiintyy pääasiallisesti kolmessa tapauksessa: 1) kun lauseen predikaatti on imperatiivin 1. tai 2. persoonassa, 2) kun lauseen predikaatti on passiivissa ja 3) kun lauseen objekti kuuluu infinitiiviin, joka on yksipersonaisen predikaatin subjektina tai riippuu välittömästi tai välillisesti subjektista. Annan seuraavassa esimerkkejä kaikista kolmesta tapauksesta.

1) Lauseen predikaatti on imperatiivissa

Lukusana/kvanttori akkusatiivissa	Lukusana/kvanttori partitiivissa	Kielteisen lauseen objekti partitiivissa
(51) Lue yksi kirja!	(55) Lue yhtä kirjaa!	(59) Älä lue yhtä kirjaa!
(52) Lue kaksi kirjaa!	(56) Lue kahta kirjaa!	(60) Älä lue kahta kirjaa!
(53) *Lue moni kirja!	(57) *Lue monta kirjaa!	(61) *Älä lue monta kirjaa!
(54) Lue monta kirjaa!	(58) Lue montaa kirjaa!	(62) Älä lue montaa kirjaa!

(51)–(54)-lauseissa objekti on akkusatiivissa, koska toiminta kohdistuu koko tarkoitteeseen ja/tai toiminnan ajatellaan johtavan tulokseen. Esimerkeissä (55)–(58) toiminta kohdistuu tarkoitteen osaan ja/tai on luonteeltaan irresultatiivista. (53) osoittaa selvästi, ettei *moni* käy tässä nominatiivimuotoiseksi akkusatiiviksi, vaan esimerkin (54) *monta* vastaa lauseiden (51) ja (52) nominatiivimuotoista lukusanaa. Näin siis *monta* esiintyy tässä akkusatiivin roolissa ja edellyttää partiaaliseksi objektiksi *montaa*-muodon. Kielteisessä lauseessa totaalis-partiaalinen ja resultatiivis-irresultatiivinen vastakohta häviää. Esimerkin (61) *monta*-objektin tilalle kielitaju vaatii (62)-lauseen *montaa*-muodon (Hakulinen ja Karlsson 1979: 150).

2) Lauseen predikaatti on passiivissa

Lukusana/kvanttori akkusatiivissa	Lukusana/kvanttori partitiivissa
(63) Nyt luetaan yksi kirja.	(67) Nyt luetaan yhtä kirjaa.
(64) Nyt luetaan kaksi kirjaa.	(68) Nyt luetaan kahta kirjaa.
(65) *Nyt luetaan moni kirja.	(69) *Nyt luetaan monta kirjaa.
(66) Nyt luetaan monta kirjaa.	(70) Nyt luetaan montaa kirjaa.

Kielteisen lauseen objekti partitiivissa

- (71) Nyt ei lueta **yhtä** kirjaa.
 (72) Nyt ei lueta **kahta** kirjaa.
 (73) *Nyt ei lueta **monta** kirjaa.
 (74) Nyt ei lueta **montaa** kirjaa.

(63)–(66)-lauseissa objekti on akkusatiivissa, koska toiminta kohdistuu koko tarkoitteeseen ja/tai futuurinen toiminta johtaa tulokseen. (67)–(70)-esimerkeissä toiminta kohdistuu tarkoitteen osaan ja/tai toiminta ei johda tulokseen. Lauseen (65) *moni* ei käy tässä lauseessa nominatiivimuotoiseksi objektiksi, ja esimerkin (69) *monta* vaikuttaa akkusa-

tiivilta. Lauseessa (66) *monta* tajutaan akkusatiiviksi, ja esimerkin (70) *montaa* on odotuksenmukainen partitiivi. Kielteisissä lauseissa totaalisi-partiaalinen ja resultatiivis-irresultatiivinen vastakohta kumoutuvat. Lauseen (73) *monta* ei tunnu partitiivilta, vaan kielitaju vaatii sen sijalle *montaa*-muodon (74).

3) Lauseen objekti kuuluu infinitiiviin, joka on yksipersonaisen predikaatin subjektina tai riippuu välittömästi tai välillisesti subjektista. Tämä sääntö kattaa myös lauseet, joissa on nesessiivirakenne:

Lukusana/kvanttori akkusatiivissa Lukusana/kvanttori partitiivissa

(75) <i>Liisan on luettava yksi kirja.</i>	(79) <i>Liisan on luettava yhtä kirjaa.</i>
(76) <i>Liisan on luettava kaksi kirjaa.</i>	(80) <i>Liisan on luettava kahta kirjaa.</i>
(77) * <i>Liisan on luettava moni kirja.</i>	(81) * <i>Liisan on luettava monta kirjaa.</i>
(78) <i>Liisan on luettava montaa kirjaa.</i>	(82) <i>Liisan on luettava montaa kirjaa.</i>

Kielteisen lauseen objekti partitiivissa

- (83) *Liisan ei ole luettava yhtä kirjaa.*
 (84) *Liisan ei ole luettava kahta kirjaa.*
 (85) **Liisan ei ole luettava monta kirjaa.*
 (86) *Liisan ei ole luettava montaa kirjaa.*

Lauseiden (51)–(62) ja (63)–(74) kommentit soveltuvat tähän. Esimerkin (77) *moni* ei sovi nominatiivimuotoiseksi akkusatiiviksi, eikä lauseiden (81) ja (85) *monta* tunnu partitiivilta, vaan molemmissa tapauksissa esimerkkien (82) ja (86) *montaa* on kielitajun vaatima muoto.

Kuten edellä on käynyt ilmi, *moni* ja *monen* eivät käy annetuissa esimerkeissä akkusatiiviksi, vaan kummankin sijasta käytetään *monta*-kvanttoria (ks. Hakulinen ja Karlsson 1979: 149–150). *monta*-akkusatiivin rinnalle systeemipakko vaatii partitiiviksi *montaa*-muodon. *moni* voi kuitenkin esiintyä objektina tietyntyyppisissä lauseissa (ks. lukua *Monta*-sanueen lauseoppia, s. 207).

MONTA/MONTAA OBJEKTINSIJAISENA MÄÄRÄN ADVERBIAALINA
 ELI OSMA:NA

Kuten edellä totesin, ehkä tavallisin esimerkki virheelliseksi katsotusta *montaa*-muodosta on ollut *ei montaa kertaa*. Lauseenjäsenenä se on »repetitiivinen eli kertoja ilmaiseva OSMA» (Tuomikoski 1978: 33). OSMA:t noudattavat suurelta osin objektin sijanmerkintää mutta poikkeavat objektista siinä, että ne voivat liittyä sekä transitiivisiin että intransitiivisiin verbeihin (Tuomikoski 1978: 39, 44; Hakulinen ja Karlsson 1979: 179, 216).

Lukusana/ kvanttori akkusatiivissa Lukusana/ kvanttori partitiivissa

(87) <i>Kävin siellä yhden kerran.</i>	(91) <i>En käynyt siellä yhtä kertaa.</i>
(88) <i>Kävin siellä kaksi kertaa.</i>	(92) <i>En käynyt siellä kahta kertaa.</i>
(89) * <i>Kävin siellä monen kerran.</i>	(93) * <i>En käynyt siellä monta kertaa.</i>
(90) <i>Kävin siellä montaa kertaa.</i>	(94) <i>En käynyt siellä montaa kertaa.</i>

▷

Objektin tapaan määrän adverbiaali on näissä tapauksissa myönteisessä lauseessa *n-päätteisessä* akkusatiivissa ja kielteisessä lauseessa partitiivissa. (89) osoittaa, ettei **monen*-muoto sovi akkusatiivin tehtävään ja että esimerkin (93) *monta* hahmottuu määräiseksi eli akkusatiiviksi. Lauseet (90) ja (94) vastaavat nykyistä kielitajua.

Myös nominatiivimuotoinen määrän adverbiaali on mahdollinen:

Lukusana/kvanttori akkusatiivissa	Lukusana/kvanttori partitiivissa
(95) <i>Lue se yksi kerta / yhden kerran!</i>	(99) <i>Älä lue sitä yhtä kertaa!</i>
(96) <i>Lue se kaksi kertaa!</i>	(100) <i>Älä lue sitä kahta kertaa!</i>
(97) * <i>Lue se moni kerta!</i>	(101) * <i>Älä lue sitä monta kertaa!</i>
(98) <i>Lue se monta kertaa!</i>	(102) <i>Älä lue sitä montaa kertaa!</i>

(97) on ilman muuta mahdoton, ja esimerkin (98) *monta* on kielitajun hyväksymä akkusatiivimuoto. Kielteisessä lauseessa (102) *montaa* on odotuksenmukainen partitiivi.

MONTA/MONTAA KVANTTORILAUSEISSA

Lukusana/kvanttori nominatiivissa	Lukusana/kvanttori partitiivissa
(103) <i>Poikia oli yksi.</i>	(107) (?) <i>Poikia ei ollut yhtä.</i>
(104) <i>Poikia oli kaksi.</i>	(108) <i>Poikia ei ollut kahta.</i>
(105) * <i>Poikia oli moni.</i>	(109) * <i>Poikia ei ollut monta.</i>
(106) <i>Poikia oli monta.</i>	(110) <i>Poikia ei ollut montaa.</i>

Kvanttorilauseetta on pidetty eksistentiaalilauseen ja predikatiivilauseen sulaumalta vaikuttavana marginaalisena lausetyypinä (Hakulinen ja Karlsson 1979: 99), jonka jäsentämistä on pohdittu paljon. Kvanttorilauseessa »lauseenalkuinen NP on partitiivissa ja kopulan jäljessä on kvanttori tai merkitykseltään kvanttorimainen adverbi tai substantiivi» (mp.). Kangasmaa-Minn on katsonut, että tällaisten lauseiden kvanttorit ovat itenäistyneitä attribuutteja, joille ei ole varsinaista nimitystä (1967: 284). Esimerkkilause (105) osoittaa, ettei *moni* vastaa lauseiden (103) ja (104) *yksi-* ja *kaksi-*muotoa, vaan nominatiivin tehtävään on lauseessa (106) tullut *monta*. Esimerkin (109) *monta* vaikuttaa määräiseltä, kun taas lauseen (110) *montaa* on odotuksenmukainen. Jo Wareliusella on esimerkki *montaa*-muodosta kvanttorilauseessa: *Edellisiä ei liene juur montaa laulussasi.* (1848: 15). Kannisto puolestaan on poiminut Urjalasta esimerkin: *Niit om montaa laiija virkaa ja montaa laiija luantooki(n)* (1902: 14).

MITAN JA MÄÄRÄN PARTITIIVI (PARTITIVUS MENSURAE)

Kuten Tuomikoski on todennut (1978: 42), »mitan ja määrän partitiivilla (partitivus mensurae) ei ole objekteissa eikä siis objektisäännöissäkään vastinetta», vaan se kuuluu yksinomaan määränilmauksiin. Setälän kieliopin mukaan mitan partitiivi vastaa suomessa kysymyksiin: a) »kuinka pitkä, leveä, korkea, syvä, paksu» ja b) »kuinka paljon suuremmissa määrässä» (1973: 54). Tässä esiin tulevat tapaukset kuuluvat a)-ryhmään, jossa *partitivus mensuraeta* käytetään vain mitta-adjektiivien määritteenä (esim. *metriä korkea*).

Ainoat lähteitteni esimerkit, joissa *montaa*-kvanttori esiintyy tässä tehtävässä, ovat Lizeliukselta ja Wareliukselta. Lizeliuksen lauseet ovat vuodelta 1776: *Wenäjä on sanken iso: se on melkiään kaxi sataa penikulmaa pitkä ja yhtä montaa lewiä* (1959: 34); *Tämä Waltakunta on Sata ja Wiisi kymmentä Penikulmaa pitkä ja melkiään yhtä montaa lewiä* (mts. 147). Wareliukselta olen löytänyt yhden tähän kuuluvan esimerkin: – – *waan käy tästä sanomattomasta avaruudesta montaa tuhatta vertaa suurempaan avaruuteen* (1855b: 38).

Mitan ja määrän partitiivi näyttää olleen aiemmin melko yleinen. Jahnssonin kielioylyssä on esimerkkejä siitä (1871: 35), ja Setälä toteaa Koillis-Satakunnan tutkimuksessaan partitiivin olevan niin yleinen mitan ilmaisussa, että hän oli kuullut vain »kaksi lausetta, joissa käytettiin partitiivin sijasta laskusanain nominatiivia tai instruktiivia» (1883: 60–61). Cannelinin mukaan (1888: 84) mitan partitiivi tunnettiin Kemian seuduilla, ja Sirelius on antanut todisteita sen esiintymisestä kaakkoismurteissa Jääsken ja Kirvun murteista keräämillään esimerkeillä (1894: 73).

montaa-muodon käyttö *partitivus mensurae* -ilmauksissa poikkeaa muista sen tässä tutkimuksessa esitellyistä tehtävistä.⁷ Yleiskielessä mitan ja määrän partitiivi on nykyisin harvinaisen, kuten Penttilä (1963: 364) ja Lehtimäki (1975: 328) ovat todenneet. Myös Tuomikoski mainitsee sen »vanhastaan käytettynä muotona» (1978: 30).

MONTA-SANUEEN LAUSEOPPIA

Moni/monta/montaa-sanapesye on monimutkainen. Olen edellä tarkastellut varsinaisesti *monta*- ja *montaa*-kvanttorin käyttäytymistä ja pitänyt *moni*-kvanttoria vain vertailukohdana. Viimeksi mainittu edellyttää eri tutkimusta, mutta mainittakoon siitä muutama tässä yhteydessä esiin tullut piirre.

Enemmän käyttöä *moni*-kvanttorilla on luultavasti obliikvisijoissa (esim. *monen miehen*, *monessa tapauksessa*). Se ei sovi subjektiksi eikä objektiksi edellä antamiini esimerkeihin mutta voi kyllä esiintyä erityisesti alkuasemaisena molemmissa tehtävissä: *Moni kävi siellä turhaan*; *Moni mies ei tunne tätä asiaa*; *Moni runo on kirjoitettu tässä huoneessa*; *Moni kirja pitää lukea tähänkin tenttiin*. Sanajärjestys — ja tematiikka yleensäkin — on ilmeisesti tärkeällä sijalla, kun kielenkäyttäjät tekee valinnan *moni*- ja *monta*-kvanttorin välillä.

Yli-Vakkuri (1979: 165–166) on kiinnittänyt huomiota merkityseroon, jollaisen valinta *moni*- ja *monta*-kvanttorin välillä aiheuttaa määrää kysyttäessä. *Moni* (esim. *Kuinka moni hevonen veturia veti?* 'kuinka moni hevosista — — veti?') viittaisi määräjoukkoon, kun taas kysymykseen *Kuinka monta hevosta veturia veti?* vastaukseksi odotetaan kardinaalilukusanaa (esim. *kymmenen*), johon *monta* rinnastetaan (mp.). Myös Jahnsson on kiinnittänyt huomiota näiden kahden kvanttorin merkityseroon. Hän toteaa: »Särskilt bör märkas, att nomin. sing. *moni* alltid betyder *mången*, d. v. s. *en och annan*, part. *monta* dere-

⁷ Useat tutkijat ovat *montaa*-muodon pleonastisuutta pohtiessaan viitanneet muihin länsimurteissa esiintyviin vastaavanlaisiin muodosteisiin. Tavallisimmin on mainittu mittasubstantiivi *syli* ja sen kaksinkertainen partitiivimuoto *syllää* (vrt. Setälä [SKSKO] 1881: 225–226; G. E. Leino 1887: 282; Ojansuu 1922: 14; Länsimäki 1983: 9–11). Uusin tulokas pleonastisten muotojen ryhmään on ilmeisesti Nymanin mainitsema *kahtaa*-partitiivi (2000: 58).

mot »**mānga**» (= *monet*), d.v.s. **flera**.» (1871: 163; lihavointi Jahnssonin). Myös englannissa voidaan tehdä samanlainen ero. Suomen **Moni mies juoksee illalla** kääntyy englanniksi '**Many a man runs in the evening**', kun taas *Kadulla seisoo monta miestä* käännettäisiin 'There are **many men** standing in the street' (ks. myös Quirk ja Greenbaum 1973: 66). Ruotsissa ja englannissa näyttäisi siis esiintyvän samanlainen merkitysero kahden kvanttorin välillä.

Jos *moni*-sanue olisi täysin johdonmukainen, sillä olisi *n*-päätteinen akkusatiivimuoto *monen*, jota kielitaju ei kuitenkaan normaalisti hyväksy. Joitakin esimerkkejä senkin esiintymisestä kyllä on. Kielilautakunnan vuoden 1964 alustuksen laatija mainitsee Hellaakosken *Jääpeili*-kokoelman runosta *Rukous* säkeen: »Se on teettänyt mulla, kuin orjallaan, *monen* inhottavan työn» (Hellaakoski 1997: 477; KLP 2). Muoto hyväksyttäneen runoilijalle sallittavana »oikkuna ja vapautena»⁸.

Vaikka *moni*-kvanttorilla on omat tehtävänsä syntaksissa, kieliopillisissa sijoissa esiintyy tavallisesti nominatiivi- ja akkusatiivimuodon paikalla *monta*. Kun *monta* kattaa nominatiivin ja akkusatiivin tehtävät, sen rinnalle on tarvittu *montaa*-muoto partitiiviksi selvittämään sitä eroa, minkä systeemipakko vaatii suomessa eron tekemiseen aspektuaalisen (resultatiivinen–irresultatiivinen) ja kvantitatiivisen (määräinen–epämääräinen) tarkoitteen välille (ks. mm. Larjavaara 1988: 489; 1991: 372–408). Kuten Larjavaara on huomauttanut, partitiivin ekspansio itämerensuomessa jatkuu yhä (1991: 380). Suomessa se näkyy muun muassa juuri siinä, että normatiivisen kielenhuollon torjuvasta asenteesta huolimatta »näkyvätön käsi» (vrt. Keller 1994; Nyman 2000: 57–58) on pystynyt laajentamaan (ja laajentaa varmasti edelleen) *montaa*-partitiivin aluetta.

Hakulinen ja Karlsson mainitsevat kielteisen lauseen partitiivimerkinnän »polaarisuuspareja lähellä olevana morfosyntaktisena ilmiönä» (1979: 269). Edellä antamani esimerkkilauseparit todistavat, että suomessa on tärkeää ilmaista myöntö- ja kieltolauseen välinen ero erilaisella subjektin ja objektin sijamerkinnällä. Sama kahtalaisuus ilmenee myös OSMA:en ja kvanttorilauseiden kohdalla. Larjavaara on todennut (1991: 397–399), että kieltopartitiivi on sidoksissa aspektiin, ja »[k]aikki aspektuaalisuus voidaan käsittää kokonaisuuden ja ei-kokonaisuuden vastakohdaksi» (mp.). Tästä selittyy se, miksi *montaa*-partitiivi asettuu niin luontevasti kaikkiin edellä annettuihin kieltolauseisiin.

Esimerkkieni perusteella *montaa*-partitiivi voi siis esiintyä subjektina myönteisessä intransitiivilauseessa, jonka subjekti viittaa jaollisen tarkoitteen epämääräiseen paljouuteen, ja kielteisessä intransitiivilauseessa. Objektina *montaa* voi esiintyä, kun transitiivilauseen predikaatin ilmaisema objektiin kohdistuva toiminta on irresultatiivista ja/tai toiminta kohdistuu objektin osaan tai lause on kielteinen. Koska OSMA:t noudattavat objektin sääntöjä, myös niiden ollessa kyseessä *montaa*-partitiivi on odotuksenmukainen kieltolauseissa. Samoin kielteisessä kvanttorilauseessa (kuten myös edellä mainitussa idiomissa) *montaa*-muoto on odotuksenmukainen. Ainoa *montaa*-muodon esiintymä, joka näyttää poikkeavan muista, on *partitivus mensurae*. Sen alkuperä ja yhteys muihin *montaa*-muodon ilmentymiin jää tässä ratkaisematta.⁹

⁸ Hellaakosken oma ilmaus runossa *Katsastus* (Hellaakoski 1997: 281). Kursivointi minun tekemäni.

⁹ Edellä kuvattujen esiintymien lisäksi *montaa*-muotoa tavataan ainakin yhdessä idiomissa, jonka muun muassa Länsimäki (1995: 21) ja Nyman (2000: 58) ovat maininneet artikkeleissaan: '*olla* (jtkn) *mieltä* (jstkn)'. **Asiasta voi olla monta mieltä*; *Asiasta voi olla montaa mieltä*; *Asiasta ei voi olla montaa mieltä*. Tässäkin ilmauksessa *montaa*-partitiivi on jo varmasti päässyt voitolle.

KIELIMUODON ETSINTÄÄ

Kielenhuollon on ollut siis annettava periksi, ja *montaa* on hyväksytty yleiskieleen — vaikkakin tietyin varauksin. Sen lisäksi, että *monta*-kvanttoria on pidetty itsepintaisesti partitiivimuotona, *montaa*-partitiivin hyväksymistä on pitkittänyt se, että muoto on koettu »murteelliseksi». Olen tarkoituksellisesti ottanut mukaan tutkielmaani vertailuaineistoksi vain ne murre-esimerkit, jotka olen löytänyt varhaisimmista kirjallisista lähteistä. Olemassaolevan murreaineiston (samoin kuin vanhan kirjakielen ja lähisukukielten lähteiden) käsittely edellyttää laajempaa tutkimusta (ks. alaviitettä 1 s. 194). Länsimäki on esitellyt artikkeleissaan (1983, 1995) sekä yleiskielen että murteiden edustusta. Myös Ket-tusen murrekartaston (1940) kartta 99 antaa kuvan *monta/montaa*-sanueen levinneisyydestä, vaikkakaan se ei paljasta mitään kvanttoreiden syntaktisista tehtävistä.

Saattaa olla, että *montaa*-muoto on levinnyt — kuten jo esimerkiksi Terho Itkonen esitti (1975b: 46) — murteista kirjakieleen muun muassa pääkaupungin puhekielen tukemana. Karlsson on todennut (1994: 114), ettei *montaa* ole vielä täysin vakiintunut ja kaikkien käyttämä. Kielilautakunta onkin tehnyt jonkinlaisen kompromissiratkaisun tarjotessaan kaksi hyväksyttävää mahdollisuutta; esimerkiksi *Monta* (tai: *montaa*) *uutta kirjaa ei enää ole varaa ostaa* (Länsimäki 1995: 21). Tähän on luultavasti pääasiassa kaksi syytä: Ket-tusen (1940) ja Länsimäen (1983: 7) karttojen perusteella *montaa*-muotoa ei ole käytetty suuressa osassa maata ja kielenhuollon aiempi tiukka asenne on luonnollisesti hidastanut muodon käyttöön ottoa. Nyt ollaan eräänlaisessa siirtymävaiheessa.

Suomen kielen lautakunnan hyväksymät *montaa*-muodon esiintymisehdot (Länsimäki 1995: 22) vastaavat partitiivin tavanomaista käyttäytymistä eri syntaktisissa tehtävissä ja niitä (kylläkin hankalia!) sääntöjä, joita esimerkiksi ulkomaalaiselle voidaan antaa suomen partitiivin esiintymisestä subjektina, objektina ja muissakin lauseoppillisissa tehtävissä.¹⁰ Länsimäki toteaa (1995: 18, 20), että hänen esittämilleen esimerkkilauseille on yhteistä »jonkinlainen — ainakin avarasti ymmärrettävä — kielteisyys, joko kieltosanal-la osoitettu tai lauseesta ilmenevä toiminnan loppuun saattamattomuus, joko tulokseen johtamattomuus tai keskeneräisyys». Nämähän ovat juuri ne ehdot, joilla partitiivi toimii suomessa subjektin ja objektin sijana. Kaikki Länsimäen artikkelin »oikeat» esimerkit sopivat edellä esittämiini tapauksiin; »virheelliset» taas eivät noudata partitiivin sääntöjä.

Nyman on äskettäin pohtinut *montaa*-muodon esiintymistä esimerkkinä »näkyttömän käden» toiminnasta kielessä (2000: 57–65). Hänen mielestään *montaa*-muodon tuotos on »sokean» ylenpalttista, ja hän antaakin esimerkkejä »turhista» *montaa*-muodoista (2000: 58). Kaikki artikkelissa mainitut tapaukset selittyvät kuitenkin edellä antamieni esimerkkien pohjalta. Lauseet *Siellä ei ollut montaa tuttavaa* ja *Toiveenani oli myös, että poikueeseen tulisi montaa väriä* ovat kumpikin esimerkkejä *montaa*-subjektista (vrt. ed. Intransitiivilauseen subjektina, s. 199.). *Sitä on montaa sorttia* edustaa kvanttoriausetta (vrt. ed. *Monta/montaa* kvanttoriauseissa, s. 206). Viimeisen lauseen (*Montaako tulosta odotetaan saatavan?*) virheellisyyden syy on myös selitettävissä. Nyman ei mainitse lau-

¹⁰ Subjektin, objektin ja predikaatiivin sijanvalinta ovat tunnetusti suomea vieraana kielenä opiskeleville syntaksin vaikeimpia seikkoja, koska niiden hallinta edellyttää miltei syntyperäisen suomenpuhujan kompetenssia.

seen alkuperää. Se on ilmeisesti puhetilanteesta ja on tyypillinen esimerkki vapaassa puheessa syntyvästä »virheestä». *Odottaa* on irresultatiiviverbi, joka vaatii partitiiviobjektin. Kun puhuja on lisännyt *odotetaan*-predikaatin jälkeen partitiivin *saatavan*, objektia hallitsevaksi verbiksi nouseekin *saada*, joka edellyttää akkusatiiviobjektia.

LOPUKSI

Kuten edellä on käynyt ilmi, *monta*-kvanttori on tunnistettu nominatiiviksi jo 1850-luvulta lähtien, mutta sen nominatiivisuus on mahdollisesti peräisin jo paljon kauempaa, Agricolaa edeltävältä ajalta. Partitiivinnäköisyydestään huolimatta se on lukusanojen mallia noudattava nominatiivimuoto, jota käytetään kardinaalilukusanojen perusmuodon tapaan myös akkusatiivina. Sitä, onko *monta* alun perin partitiivi vai onko se *ta*-johtimella johdettu nominatiivimuoto, kuten Ojansuu esitti, ei ole vielä pystytty ratkaisemaan. *Moni*-sanalle on esitetty vertauskohtia indoeurooppalaisista kielistä. Kulonen on pitänyt Ojansuun esittämää johdosetymologiaa vaihtoehtoisena selityksenä näille (1993: 199–200).

Vanhimmat tunnetut *montaa*-muodot ovat siis Lizeliuksen mitan partitiivit, joiden yhteys muihin *montaa*-esiintymiin on kyseenalainen. Ensimmäiset löytämäni esimerkit *montaa*-kvanttorista subjektina, objektina ja kvanttorilauseissa ovat Wareliukselta 1850-luvun puolivälistä. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että *montaa*-muodon juuret ulottuvat ajassa paljon kauemmas. Siihen viittaa se vakiintuneen tuntuinen tapa, jolla Warelius käyttää tätä kotimurteensa (Tyrvään) muotoa. Virhe *montaa*-partitiivista tuli ilmeisesti 1930-luvulla, kun kirjakielen asema erillisenä rekisterinä oli vakiintunut ja valppaat kielenhuoltajat halusivat kitkeä yleiskielestä tämän »pleonastisen partitiivimuodon». Koska *montaa*-muodon synnylle ja käytölle oli vahvat perusteet kielen perusrakenteessa, sitä ei onnistuttu tukahduttamaan »näkyttömän käden» ansiosta vaan kielenhuoltajien otteen keventyessä sen hyväksymistä oli pakko harkita uudelleen.

Usean vuosikymmenen jälkeen *montaa*-muoto siis hyväksyttiin yleiskieleen, mutta aivan helposti tähän ratkaisuun ei ilmeisesti vielääkään päädytty. Kokouksessa puheenjohtajana toiminut Rintala on kuvannut päätöksentekoa seuraavasti (2000: 43): »Suomen kielen lautakunta keskusteli *montaa*-muodosta vuoden 1994 lopussa ja vuoden 1995 alussa ja muotoili melko suvaitsevaisen kannanottonsa kokouksessaan 20.2.1995.» Sanonta »melko suvaitsevainen» viittaa siihen, ettei ratkaisu ollut vielääkään lautakunnan mielestä täysin ongelmaton. Mutta — kuten Keller on todennut: »Even conscious language policy or language planning 'from above' cannot stop the invisible-hand mechanism.» (1994: 93).

LÄHTEET

BRANCH, HANNELE, tulossa: *Montaa* suomen murteissa.

CANNELIN, K(NUT) 1888: *Tutkimus Kemin kielimurteesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

——— 1916: *Kieliopas*. Helsinki: WSOY.

- 1917: *Kieliopas*. 2. p. Helsinki: WSOY.
- 1924: *Kieliopas*. 3. p. Helsinki: WSOY.
- 1931: *Kieliopas*. 4. p. Helsinki: WSOY.
- DENISON, NORMAN 1957: *The partitive in Finnish*. Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia. Sarja B, nide 108. Helsinki.
- ERONEN, RIITTA 1996: Punaiset viivat. – *Virke* 4/1996 s. 26–27.
- GANANDER, CHRISTFRID 1997: *Nytt Finskt Lexicon*. Alkuperäiskäsikirjoituksesta ja sen näköispainoksesta toimittanut Liisa Nuutinen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. SKST 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HEINONEN, TARJA-RIITTA – KOIVISTO, VESA 1998: Suomen kieliopin koko kuva. – *Kielikello* 1/1998 s. 5–8.
- HELLAAKOSKI, AARO 1997: *Runot 1916–1928*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Hiidenkivi*. Suomalainen kulttuurilehti. Julkaisijat: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Suomen Kotiseutuliitto.
- HUUMO, TUOMAS 1999: Kieltolauseen partitiivisubjektin semantiikkaa. – *Sananjalka* 41 s. 21–40.
- HÄKKINEN, KAISA 1994: *Agricolasta nykykieleen*. Helsinki: WSOY.
- 2000: Suomen kirjakielen sijajärjestelmän vakiintuminen 1800-luvulla. – Teoksessa *Piipliakielestä kirjakieleksi* s. 171–201. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 105. Helsinki.
- IISA, KATARIINA – OITTINEN, HANNU – PIEHL, AINO 1994: *Kielenhuollon käsikirja*. Jyväskylä: Yrityskirjat.
- IKOLA, OSMO 1964: *Lauseopin kysymyksiä*. Tutkielmia nykysuomen syntaksin alalta. 2. painos. Tietolipas 26. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1986: *Nykysuomen käsikirja*. 2. uudistettu painos. Espoo: Weilin & Göös.
- ITKONEN, TERHO 1974: Erään sijamuodon ongelmia. – *Suomalainen Tiedeakatemia: esitelmät ja pöytäkirjat 1974* s. 173–217. Helsinki.
- 1975a: Ergatiivisuutta suomessa II. – *Virittäjä* 79 s. 31–65.
- 1975b: *Näillä näkymin. Kirjoituksia nykysuomesta ja sen huollosta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1982: *Kieliopas*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- 2000: *Uusi kieliopas*. Tarkistanut ja uudistanut Sari Maamies. Helsinki: Kirjayhtymä.
- JAHNSSON, A. W. 1871: *Finska Språkets Satslära, För läroverkens behof*. Helsingfors: Finska Litteratur-sällskapet tryckeri.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1967: Eräitä lauseanalyysin lievekysymyksiä. – *Virittäjä* 71 s. 281–285.
- KANNISTO, ARTTURI 1897: *Äänneopillinen tutkimus Urjalan, Kylmäkosken ja Akaan murteesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1902: Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta. – *Suomi* III: 20 s. I–VIII; 1–306. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARLSSON, FRED 1994: *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino.
- KELLER, RUDI 1994: *On language change. The invisible hand in language*. London and

- New York: Routledge.
- KETTUNEN, LAURI 1940: *Suomen murteet III, A. Murrekartasto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1949: *Suomen kielen ohjesanastoa*. Liite ohjekirjaan *Hyvää vapaata suomea*. Jyväskylä: Gummerus.
- Kielikello*. Kielenhuollon tiedotuslehti. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KLP 1 = Kielilautakunnan pöytäkirja 9.12.1963.
- KLP 2 = Kielilautakunnan pöytäkirja 25.2.1964.
- KOLEHMAINEN, TARU 1996: Ylioppilasaineella on lukijansa (koonnut Tuula Uusi-Hallila). – *Virke* 3/1996 s. 16.
- KONTTINEN, RAIJA 1978: *Nykysuomen käyttöopas*. Tampere: Oy Gaudeamus Ab.
- KULONEN, ULLA-MAIJA 1993: Suomalais-ugrilaisista **mo*- ja **mu*-pronominiivartaloista. – *Festschrift für Raija Bartens zum 25.10.1993*. SUST 215. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- LARJAVAARA, MATTI 1988: Suomen kvantitatiivinen spesies. – *Virittäjä* 92 s. 469–503.
- 1991: Aspektuaalisen objektin synty. – *Virittäjä* 95 s. 372–408.
- LATVALA, SALU 1899: Lauseopillisia muistiinpanoja Pohjois-Savon murteesta. – *Suomi III*:17 s. 1–92. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEHTIMÄKI, PEKKA 1975: Huomioita vertailumitan sijasta nykysuomessa. – *Virittäjä* 79 s. 327–338.
- LEINO, G. E. 1887: Lopen pitäjän kielimurteesta – *Suomi III* 3 s. 257–299. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEINO, PIIRKKO 1991: *Suomen kielen sanakirja. Hyvää suomea*. Nykysuomen oikeinkirjoitussanakirja. Keuruu: Otava.
- LIZELIUS, ANTTI 1959: *Suomenkieliset Tieto-Sanommat 1776*. Näköispainos. Turku: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LYYTIKÄINEN, ERKKI 1994: *Onnen maa. Näkökulma*. Helsingin Sanomat 16.6.1994.
- 1996: *Bikinirajaus*. Näkökulmia kieleen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LÄNSIMÄKI, MAIJA 1983: »Ei montaakaan sylvettä». – *Kielikello* 1/1983 s. 6–11.
- 1995: *Montaa-partitiivi*. – *Kielikello* 2/1995 s. 18–22.
- NURMI, TIMO – REKIARO, ILKKA – REKIARO, PÄIVI 1992: *Suomen kielen sanakirja*. Jyväskylä: Gummerus.
- NYMAN, MARTTI 2000: Näkymätön käsi ja kielitieteen epistemologia. – *Virittäjä* 104 s. 46–70.
- NS = *Nykysuomen sanakirja* 1951–1961. Helsinki: WSOY.
- OJANSUU, HEIKKI 1922: *Itämerensuomalaisten kielten pronominioppia*. Turun suomalaisen yliopiston julkaisuja. Sarja B, Osa 1: N:o 3. Turku.
- PARVIAINEN, MARIA 1985: Mikä kirjakielen normien opettamisessa on vaikeaa? – *Kielikello* 1/1985 s. 9–12.
- PAUNONEN, HEIKKI 1976: Kotikielen Seura 1876–1976. – *Virittäjä* 80 s. 310–432.
- PENTTILÄ, AARNI 1956: Subjektin totaalisuudesta ja partiaalisuudesta. – *Virittäjä* 60 s. 28–49.
- 1963: *Suomen kielioppi*. Helsinki: WSOY.
- PS = *Suomen kielen perussanakirja*. Helsinki: Valtion painatuskeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1992.

- PULKKINEN, PAAVO 1967: *Asiasuomen opas*. Helsinki: Otava.
- QUIRK, RANDOLPH – GREENBAUM, SIDNEY 1973: *A university grammar of English* s. 66.
- RINTALA, PÄIVI 1998: Kielikäsitys ja kielenohjailu. – *Sananjalka* 40 s. 47–65.
- 2000: Pieni tarkennus. *Hiidenkivi* 1/2000 s. 43.
- SAARIMAA, E. A. 1930: *Hyvää ja huonoa suomea*. Helsinki: WSOY.
- 1947: *Kielenopas*. Helsinki: WSOY.
- 1955: *Kielenopas*. 3. p. Helsinki: WSOY.
- 1971: *Kielenopas* 8. p. Toimittanut Paavo Pulkkinen. Helsinki: WSOY.
- SADENIEMI, MATTI 1952: Nykysuomen sanakirjan ilmestymisen johdosta. – *Virittäjä* 56 s. 1–8.
- 1968: Suomen kielen huollosta, *Suomenkieliset Tieto-Sanomats* 2/1968 s. 24–31. Siula ry.: Painoyhtymä Oy.
- 1971: Pronomineista. – *Kielikello* 4/1971 s. 16.
- Sananjalka*. Suomen kielen seuran vuosikirja. Turku.
- SETÄLÄ, E. N. 1883: *Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1973: *Suomen kielen lauseoppi*. 16. p. Tarkistanut Matti Sadeniemi. Keuruu: Otava.
- SIRELIUS, U. T. 1894: Lauseopillinen tutkimus Jääsken ja Kirvun murteesta – *Suomi* III: 10 s. 1–143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SULKALA, HELENA – KARJALAINEN, MERJA 1992: *Finnish. Descriptive grammars*. London & New York: Routledge.
- SKSKO = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kieliopillisen Osaston keskustelu 1881: *Suomi* II:15 s. 222–226.
- Suomi*. Tidskrift i fosterländska ämnen. (V:sta 1868:) Kirjoituksia isänmaallisista aineista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TENHUNEN, EEVA 1964: *Mustat kalat*. 2. p. Helsinki: WSOY.
- TUOMIKOSKI, R(ISTO) 1978: Objektinsijaisista määrän adverbialleista. – *Virittäjä* 82 s. 26–50.
- WARELIUS, ANTERO 1848: *Wekkulit ja Kekkulit*. Helsinki: A. W. Rödahl.
- 1855a: Kertomus Tyrvään pitäjistä. – *Suomi* 1854 s.1–194. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1855b: *Enon Opetuksia Luonnon asioista* 1 Osa. Turku: J. E. Frencckellin ja Pojan kirjapaino.
- 1856: *Enon Opetuksia Luonnon asioista* 2 Osa. Turku: J. E. Frencckellin ja Pojan kirjapaino.
- 1861: *Peijais-puheita eli Muistutteita mureh-wälle lohdutukseksi, kehoitukseksi ja waroitukseksi*. Turku: Frencckelliläinen kirjapaino.
- VILKUNA, MARIA 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Edita.
- Virittäjä*. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- Virke*. Äidinkielen opettajain liiton jäsenlehti.
- VORNANEN, RAUNI 1973: *Sano se suomeksi*. Helsinki: Otava.
- (toim.) 1992: *Nykysuomen oikeinkirjoitussanakirja*. Keuruu: Otava.
- YLI-VAKKURI, VALMA 1979: Partitiivisubjektin toiset juuret. – *Sanomia*. Juhlakirja Eeva-Kangasmaa-Minnin 60-vuotispäiväksi 14.4.1979 s. 155–192. Turku: Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielititeen laitoksen julkaisuja.

▷

MONTAA: GRAMMATICAL ERROR?

For many decades the indefinite pronoun *moni* has been classified in normative grammars of Finnish as: *moni* (nom.): *monta* (part.; not: *montaa*). *Montaa* was treated as 'a grammatical error' until 1995, when it was accepted by the National Finnish Language Board into the standard language, though with certain reservations. The article seeks to explain why this form was regarded as incorrect for so long.

The writer examines the occurrence of *montaa* in printed material from the late eighteenth century up to the present day. Although several scholars first drew attention to the role of *monta* as a nominative form as early as the 1850s, general opinion has continued to treat it as the partitive case of *moni*, whereas *montaa* has been treated as a pleonastic partitive (albeit contrary to the logic of Finnish). The 'incorrect' *montaa* partitive was first mentioned explicitly in 1931. For several decades *montaa* was treated as a separate word or grammatical case form and not as a syntactic phenomenon.

Using examples, the article examines the occurrence of *monta* and *montaa* as subject, direct object and direct object related adverbial, and as a component of a 'quantifier sentence'. Examples also occur of *montaa* as *partitivus mensurae*.

The article defines the role of *monta* as a nominative case. *Monta* appears as the subject of an affirmative intransitive sentence when the non-divisible referent of the subject is definite. As a direct object it can replace both the *-n* ending and the nominative form accusative when the referent of the direct object is definite and/or the action expressed by the verb of the sentence is resultative. In such contexts *montaa* acquired a partitive function. It occurs as the subject of an affirmative intransitive sentence in which the divisible referent of the subject is of indefinite, non-limited quantity and/or the action expressed by the verb is irresultative. Furthermore, *montaa* occurs as the subject of a negative intransitive sentence. As a direct object *montaa* occurs in an affirmative transitive sentence when the action expressed by the verb is irresultative and/or the action is directed only to a part of the referent. Because the direct object of a negative sentence in Finnish is always in the partitive, *montaa* also denotes this function. In the case of the direct object related adverbial and the 'quantifier sentence', *monta* occurs in an affirmative and *montaa* in a negative sentence.

The writer argues that *montaa* occurs because Finnish needs to make a distinction between a resultative and an irresultative (aspectual) referent and a definite and an indefinite (quantitative) referent. Thus, *montaa* denotes a partitive alongside *monta* as a nominative. The occurrence of the *montaa* partitive in negative sentences is explained by the fact that the partitive in negative sentences is aspect-related, and all aspectuality can be seen as the opposition between entity and non-entity.

Acceptance of *montaa* as a partitive form has been slow because of the normative approach of the National Finnish Language Board and of authors of authoritative works on language usage. Nevertheless, this approach has not been able to resist the impact of the 'invisible hand mechanism' in the longer term, which has broadened the functions of the partitive case in Finnish, and continues to do so. ■

Kirjoittajan osoite (address:)
33, St Donatt's Road
London SE14 6NU
Great Britain